Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Niende Afdeling)

15. januar 2015 *

»Præjudiciel forelæggelse — direktiv 93/13/EØF — anvendelsesområde — forbrugeraftaler — kontrakt om juridiske tjenesteydelser indgået mellem en advokat og en forbruger«

I sag C-537/13,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Litauen), ved afgørelse af 7. oktober 2013, indgået til Domstolen den 14. oktober 2013, i sagen

**Birutė Šiba**

mod

**Arūnas Devėnas,**

har

DOMSTOLEN (Niende Afdeling)

sammensat af J. Malenovský, fungerende formand for Niende Afdeling, og dommerne M. Safjan (refererende dommer) og A. Prechal,

generaladvokat: J. Kokott

justitssekretær: fuldmægtig M. Aleksejev,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 1. oktober 2014,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Arūnas Devėnas, selvmøder, bistået af advokatas I. Vėgėlė

— den litauiske regering ved G. Taluntytė, A. Svinkūnaitė, R. Krasuckaitė og D. Kriaučiūnas, som befuldmægtigede

— Irland ved E. Creedon og A. Joyce, som befuldmægtigede, bistået af E. Carolan, BL, og D. McDonald, SC

— den spanske regering ved J. García-Valdecasas Dorrego og A. Gavela Llopis, som befuldmægtigede

— den polske regering ved B. Majczyna, som befuldmægtiget

* Processprog: litauisk.

— Europa-Kommissionen ved M. van Beek, A. Steiblytė og J. Jokubauskaitė, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

## Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT L 95, s. 29).

2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem Birutė Šiba og Arūnas Devėnas, i dennes egenskab af advokat, vedrørende et krav om betaling af salær.

### Retsforskrifter

*EU-retten*

3 10., 12., 14., 16. og 18. betragtning til direktiv 93/13 er sålydende:

»[F]orbrugeren kan sikres en bedre beskyttelse gennem vedtagelse af ensartede bestemmelser vedrørende urimelige vilkår; disse bestemmelser skal finde anvendelse på alle aftaler, som indgås mellem erhvervsdrivende og forbrugere; dette direktiv finder derfor ikke anvendelse på bl.a. arbejdskontrakter, aftaler vedrørende arveret og familieret samt aftaler om oprettelse af selskaber og om disses vedtægter.

[...]

[…] [K]un kontraktvilkår, der ikke er blevet individuelt forhandlet, er omfattet af dette direktiv; [...]

[...]

[…] [D]ette direktiv [omfatter] ligeledes erhvervsvirksomhed af offentlig karakter.

[...]

[V]urderingen efter faste generelle kriterier af, om vilkår er urimelige, navnlig i forbindelse med erhvervsvirksomhed af offentlig karakter i form af levering af kollektive tjenesteydelser baseret på solidaritet mellem brugerne, skal suppleres med en samlet vurdering af de forskellige berørte interesser; heri ligger hensynet til, at der er handlet i god tro; ved vurderingen af begrebet god tro skal der især tages hensyn til styrkeforholdet i parternes forhandlingspositioner, til, om forbrugeren på den ene eller den anden måde er blevet tilskyndet til at give sin tilslutning til kontraktvilkåret, og til, om varerne eller tjenesteydelserne er solgt eller leveret på forbrugerens særlige bestilling; den erhvervsdrivende kan opfylde kravet om god tro ved at handle loyalt og rimeligt med den anden part, hvis legitime interesser han skal tage hensyn til.

[...]

[V]arernes eller tjenesteydelsernes karakter bør have indflydelse på vurderingen af, om kontraktvilkårene er urimelige.«

4 Artikel 1 i dette direktiv bestemmer:

»1. Formålet med dette direktiv er indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem erhvervsdrivende og forbrugere.

2. Kontraktvilkår, som afspejler love eller bindende administrative bestemmelser samt bestemmelser eller principper i internationale konventioner, som medlemsstaterne eller Fællesskabet er part i, bl.a. på transportområdet, er ikke underlagt dette direktivs bestemmelser.«

5 Nævnte direktivs artikel 2 bestemmer:

»I dette direktiv forstås ved:

[...]

b) »forbruger«: en fysisk person, der i forbindelse med de af dette direktiv omfattede aftaler ikke handler som led i sit erhverv

c) »erhvervsdrivende«: en fysisk eller juridisk person, der i forbindelse med de af dette direktiv omfattede aftaler handler som led i sit erhverv, hvad enten det er offentligt eller privat.«

6 Samme direktivs artikel 3, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Et kontraktvilkår, der ikke har været genstand for individuel forhandling, anses for urimeligt, hvis det til trods for kravene om god tro bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren.«

7 Artikel 4, stk. 1, i direktiv 93/13 bestemmer:

»Det vurderes, om et kontraktvilkår er urimeligt, under hensyn til hvilken type varer eller tjenesteydelser aftalen omfatter, og ved på tidspunktet for aftalens indgåelse at tage hensyn til alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse samt til alle andre vilkår i aftalen eller i en anden aftale, som hænger sammen med denne, jf. dog artikel 7.«

8 Dette direktivs artikel 5 fastsætter:

»I de aftaler, hvor alle eller nogle af de vilkår, der tilbydes forbrugeren, er i skriftlig form, skal disse vilkår altid være udarbejdet på en klar og forståelig måde. Hvis der opstår tvivl om et kontraktvilkårs betydning, gælder den fortolkning, som er mest gunstig for forbrugeren. [...]«

*Litauisk ret*

9 Artikel 50 i Advokatūros įstatymas (lov om advokaterhvervet) af 18. marts 2004 (Žin., 2004, nr. 50-1632) bestemmer:

»1. Klienterne betaler, for de juridiske tjenesteydelser, der er leveret i henhold til kontrakten, det salær, som parterne har aftalt.

[...]

3. Ved fastsættelsen af advokatens salær for juridiske tjenesteydelser skal der tages hensyn til sagens kompleksitet, advokatens kvalifikationer og erfaring, klientens økonomiske situation og andre relevante omstændigheder.«

## Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

10 Birutė Šiba indgik tre standardkontrakter om juridiske tjenesteydelser mod vederlag med Arūnas Devėnas i dennes egenskab af advokat, dvs. en kontrakt indgået den 25. februar 2005 om varetagelse af hendes interesser i forbindelse med en skilsmissesag, bodeling og fastlæggelse af et barns bopæl, en kontrakt indgået den 14. november 2008 om varetagelse af hendes interesser i forbindelse med en sag om annullation af en retlig disposition, anlagt af hr. Šiba, og en kontrakt indgået den 21. januar 2010, hvorved Birutė Šiba bemyndigede Arūnas Devėnas til at indgive appel til Klaipėdos apygardos teismas (Regionalretten i Klaipėda, Lituaen) og til at varetage hendes interesser i sagen for denne retsinstans.

11 Vilkårene for betalingen af salæret og betalingsfristerne herfor var ikke specificeret nærmere i de nævnte kontrakter, og disse præciserede heller ikke de forskellige juridiske tjenesteydelser, for hvilke den nævnte betaling blev afkrævet, eller prisen for de ydelser, som svarede hertil.

12 Birutė Šiba betalte ikke salæret inden for den frist, som Arūnas Devėnas havde fastsat, og sidstnævnte anlagde sag ved Klaipėdos miesto apylinkės teismas (distriktsretten i Klaipėda, Lithauen) med påstand om, at sagsøgte blev pålagt at betale et beløb på 15 000 litauiske litai (LTL) i ubetalt salær.

13 Ved kendelse af 8. juli 2011 og ved dom af 11. april 2012 tog Klaipėdos miesto apylinkės teismas Arūnas Devėnas' påstand til følge.

14 Birutė Šiba appellerede dommen til Klaipėdos apygardos teismas (Regionalretten i Klaipėda), som ved dom af 30. oktober 2012 frifandt appelindstævnte.

15 Birutė Šiba iværksatte kassationsanke til prøvelse af denne dom ved den forelæggende ret. I sit ankeskrift gjorde hun bl.a. gældende, at de lavere retsinstanser ikke havde taget hensyn til hendes egenskab af forbruger, således at de, i strid med den nationale lovgivnings bestemmelser i denne henseende, ikke havde fortolket de anfægtede kontrakter til gunst for hende.

16 Den forelæggende ret er af den opfattelse, at det er nødvendigt at efterprøve, om en advokat, der udøver et liberalt erhverv, kan kvalificeres som en »erhvervsdrivende«, og om en kontrakt om juridiske tjenesteydelser, som en advokat har indgået med en fysisk person, udgør en forbrugeraftale med alle de garantier for den nævnte fysiske person, der følger heraf.

17 Det er under disse omstændigheder, at Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Lithauens Højesteret) har besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal en fysisk person, der modtager juridiske tjenesteydelser i henhold til aftaler indgået med en advokat om juridiske tjenesteydelser mod vederlag i sager, der sandsynligvis er forbundet med den fysiske persons personlige interesser (skilsmisse, deling af aktiver erhvervet under ægteskab osv.), betragtes som en »forbruger« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i EU-retlige bestemmelser om forbrugerbeskyttelse?

2) Skal en advokat, der er medlem af et liberalt erhverv (»[liberal] profession« på engelsk), der indgår en aftale med en fysisk person om juridiske tjenesteydelser mod vederlag, hvorefter han er forpligtet til at yde juridiske tjenesteydelser med henblik på at opfylde den fysiske persons mål, der ikke vedrører personens beskæftigelse eller profession, betragtes som en »erhvervsdrivende« i forhold til EU-retlige bestemmelser om forbrugerbeskyttelse?

3) Falder aftaler om juridiske tjenesteydelser mod vederlag, som en advokat udfærdiger i forbindelse med sine erhvervsmæssige aktiviteter som udøver af et liberalt erhverv, inden for anvendelsesområdet for direktiv 93/13 […]?

4) Såfremt tredje spørgsmål besvares bekræftende, skal kategoriseringen af sådanne aftaler som forbrugeraftaler ske efter generelle kriterier, eller skal de ske efter særlige kriterier? Såfremt det er nødvendigt at anvende særlige kriterier for kategoriseringen af disse aftaler som forbrugeraftaler, hvilke er da disse?«

**Om de præjudicielle spørgsmål**

18 Den forelæggende ret ønsker med sine spørgsmål, som behandles samlet, nærmere bestemt oplyst, om direktiv 93/13 skal fortolkes således at det finder anvendelse på standardkontrakter om juridiske tjenesteydelser som de i hovedsagen omhandlede, der er indgået af en advokat med en fysisk person, der ikke handler som led i sit erhverv.

19 I denne henseende bemærkes, at direktiv 93/13, således som det fremgår af dets artikel 1, stk. 1, og artikel 3, stk. 1, finder anvendelse på kontraktvilkår i »aftaler, der indgås mellem erhvervsdrivende og forbrugere«, der ikke har »været genstand for individuel forhandling« (jf. i denne retning dom Constructora Principado, C-226/12, EU:C:2014:10, præmis 18).

20 Som det fremgår af tiende betragtning til direktiv 93/13, skal ensartede bestemmelser vedrørende urimelige vilkår finde anvendelse på »alle aftaler«, som indgås mellem erhvervsdrivende og forbrugere, som defineret i artikel 2, litra b) og c), i direktiv 93/13 (jf. dom Asbeek Brusse og de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, præmis 29).

21 Det er således gennem en henvisning til karakteren af de kontraherende parter – om de handler inden for rammerne af deres erhvervsmæssige aktiviteter eller ej – at direktiv 93/13 definerer de aftaler, det finder anvendelse på (dom Asbeek Brusse og de Man Garabito, EU:C:2013:341, præmis 30).

22 Dette kriterium svarer til den idé, som den ved direktivet indførte beskyttelsesordning hviler på, nemlig at forbrugeren befinder sig i en svagere stilling end den erhvervsdrivende såvel hvad angår forhandlingsstyrke som informationsniveau, og at forbrugeren som følge heraf tiltræder betingelser, som på forhånd er udarbejdet af den erhvervsdrivende, uden at han kan øve nogen indflydelse på disses indhold (dom Asbeek Brusse og de Man Garabito, EU:C:2013:341, præmis 31 og den deri nævnte retspraksis).

23 Hvad angår kontrakter om juridiske ydelser som de i hovedsagen omhandlede bemærkes imidlertid, at der for så vidt angår advokatydelser i princippet foreligger skævhed mellem de oplysninger, som »klienter – forbrugere«, henholdsvis advokaterne råder over. Advokaterne besidder høje tekniske kvalifikationer, som forbrugerne ikke nødvendigvis har, hvorfor disse kan have vanskeligheder ved at bedømme kvaliteten af de tjenesteydelser, der udføres for dem (jf. i denne retning dom Cipolla m.fl., C-94/04 og C-202/04, EU:C:2006:758, præmis 68).

24 Således er en advokat, der, som det er tilfældet i hovedsagen, i forbindelse med sin erhvervsvirksomhed mod vederlag leverer en juridisk tjenesteydelse til en fysisk person, der handler i privat øjemed, en »erhvervsdrivende« i den betydning, hvori dette udtryk anvendes i artikel 2, litra c), i direktiv 93/13. Aftalen om erlæggelse af en sådan tjenesteydelse er følgelig omfattet af dette direktiv.

25 Denne konklusion afkræftes ikke af den offentlige beskaffenhed, som advokaters virksomhed har, for så vidt som artikel 2, litra c), i direktiv 93/13 omfatter ethvert erhverv, »hvad enten det er offentligt eller privat«, og idet dette direktiv, som det fremgår af dets 14. betragtning, »ligeledes omfatter erhvervsvirksomhed af offentlig karakter«.

26 Når en advokat i forbindelse med kontraktforholdet til sine klienter vælger at anvende standardvilkår, der er udarbejdet forudgående af advokaten selv eller af advokatsammenslutningens organer, er det i kraft af denne advokats ønske, at de nævnte vilkår er direkte indeholdt i de respektive aftaler.

27 Da advokater frit vælger at anvende sådanne standardvilkår, som ikke afspejler love eller bindende administrative bestemmelser som omhandlet i artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13, kan det i øvrigt ikke gøres gældende, at anvendelsen af sidstnævnte kan skade det særlige forhold, der består mellem en advokat og dennes klient, såvel som de principper, der ligger til grund for udøvelsen af advokaterhvervet.

28 I betragtning af det formål om at beskytte forbrugerne, som dette direktiv forfølger, er den offentlige eller private karakter af den erhvervsdrivendes virksomhed eller den specifikke opgave, som denne varetager, nemlig uden betydning i forbindelse med spørgsmålet om, hvorvidt direktivet i det hele taget er anvendeligt (jf. analogt dom Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs, C-59/12, EU:C:2013:634, præmis 37).

29 Som Europa-Kommissionen har anført i denne henseende under retsmødet, ville en udelukkelse fra anvendelsesområdet for direktiv 93/13 af det store antal aftaler, der indgås af »klienter – forbrugere« med personer, der udøver liberale erhverv, der karakteriseres ved deres uafhængighed og ved de fagetiske forpligtelser, som disse tjenesteydere er underlagt, fratage alle disse »klienter – forbrugere« den beskyttelse, som direktivet yder.

30 Hvad navnlig angår den omstændighed, at advokater i forbindelse med deres virksomhed er forpligtet til at respektere den fortrolighed, som deres forhold med »klienter – forbrugerne« er underlagt, udgør dette forhold således ikke en hindring for anvendelsen af direktiv 93/13 med hensyn til standardvilkår i aftaler om erlæggelsen af juridiske tjenesteydelser.

31 Kontraktvilkår, der ikke er genstand for individuel forhandling – navnlig dem, der er udarbejdet med henblik på generel anvendelse – indeholder nemlig ikke som sådan individualiserede oplysninger vedrørende advokaternes klienter, hvis videregivelse ville kunne rejse tvivl om advokaterhvervets tavshedspligt.

32 Ganske vist ville en specifik formulering af et kontraktvilkår, bl.a. det vilkår, som vedrører de nærmere bestemmelser for advokatens salær, eventuelt, i det mindste indirekte, kunne afsløre visse aspekter af forholdet mellem advokaten og dennes klient, der burde forblive fortrolige. Imidlertid ville et sådant kontraktvilkår blive forhandlet individuelt og ville dermed, således som det fremgår af denne doms præmis 19, ikke være undergivet direktiv 93/13.

33 Det forholder sig ikke desto mindre således, at der skal tages hensyn til karakteren af de tjenesteydelser, der er omfattet af de aftaler, som direktiv 93/13 finder anvendelse på; jf. direktivets artikel 4, stk. 1, sammenholdt med direktivets 18. betragtning, med henblik på at vurdere, om kontraktvilkår i disse aftaler er urimelige. Denne vurdering skal nemlig foretages af den nationale ret under hensyntagen til denne karakter og ved på tidspunktet for aftalens indgåelse at tage hensyn til alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse (jf. i denne retning dom Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, præmis 71, og kendelse Sebestyén, C-342/13, EU:C:2014:1857, præmis 29).

34 For så vidt angår kontrakter om juridiske tjenesteydelser, som de i hovedsagen omhandlede, tilkommer det således den forelæggende ret at tage hensyn til disse tjenesteydelsers særlige karakter i forbindelse med dens vurdering af, om kontraktvilkårene er klart og forståeligt affattet; jf. artikel 5, første punktum, i direktiv 93/13, og i tvivlstilfælde at anlægge en fortolkning af disse vilkår, som er mest gunstig for forbrugeren; jf. denne artikels andet punktum.

35 På baggrund af ovenstående bemærkninger skal det forelagte spørgsmål besvares med, at direktiv 93/13 skal fortolkes således, at det finder anvendelse på standardkontrakter om juridiske tjenesteydelser som de i hovedsagen omhandlede, der er indgået af en advokat med en fysisk person, der ikke handler som led i sit erhverv.

## Sagens omkostninger

36 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Niende Afdeling) for ret:

**Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler skal fortolkes således, at det finder anvendelse på standardkontrakter om juridiske tjenesteydelser som de i hovedsagen omhandlede, der er indgået af en advokat med en fysisk person, der ikke handler som led i sit erhverv.**

Underskrifter